
BESTE TXANGO BAT

Bai gorputzak eta bai arimeak, euren atsedena bear dabe; gaur iñoiz baiño geiago. Orra mundu guztiak ar-tzen dabezan opor-aldien errazoia. Praille-ordenen legeak zentzun aundiz egiñak dira; beraz, gure aspaldiko legeak, opor-aldiok be eratzen ebezan. Karmeldarrok beintzat, urte Erdiko barauen ondoren, au da, irailaren 14'tik Pazko-aldira arteko barau ostean, ia bost-sei illa-betea, illero egun bateko opor edo kanpoko ibiltaldi bat ospatu oi genduan, naiz-ta gaur oitura oni garrantzi aundirik ez emon, leen baizen zorrotz beñik-bein.

Alan be egiten ditugu txango berezi batzuk. Urtero bat, karmeldar probintziko olan nai daben lekaide guz-tiok leku egoki baten, janari ta guzti, alkaturik. Euskal-dun probintzi au, aintxiña-aintxiñatik NaparruarJoakin Deunareuna deritxona, napartar, logroñotar, arabar, gi-puzkoar, bizkaitar eta kantabriarrez osoturik daukagu, geienok jakiña euskaldunak. Eta, esan dodanez, emen inguruko mendi eta lekurik eder-apaiñenetan (Artze-niega, Oro, Kodes, Urkiola, Arantzazu, eta abar) batzen gara. Aurten, Burgos'ko probintza dan arren, euskale-rritik ur-ur dagoan Zid'en Santa Gadea erritxoan batu gintzazan, irurogei ta amar bat karmeldar lekaide.

Eguzkia oraindik nagi samar ibilliz, eguna zerbait lu-zatzen joian aldi, bagillaren erditik gora. Amarrak eta erdietan an egoteko deia artu genduan. Batzuk Miran-da'tik, beste batzuk Orduña'tik naiz Gasteiz'tik arako bidea arturik or zan bakotxak ondoen eritxon bidez eta ibil-burdiz.

Gu iru giñan Larrea'tik aratu giñanak. Arratiarrai agur egiñez, Barazar atzera itxirik, Gasteiz'tik, Miran-da'tik Pankorbo 'rantza... Emen, lendik be bidea ba gen-kien arren, Artzaiñari jasotako oroigailu ondoan, bada-ezpadan, "Espina'ko (Arantzazu'ko) Andra Mariaren monastegira nundik joaten zan itandu genduan."—"Ortxe bidea, ara daroana", erantzun jakun. Euki be an-txe bertan geunkan, geure zain. Bide onek ba dauka ga-rrantzirik. Zergaitik. baiña? Aintxiñako urteetan, Espa-ña'ko erregeak, lagun asko lagun ebezala, euren zal-purdietatan bide au artzen eben Puentelarra, Orduña, Larrabetzu, Morga, Muxika zear, Garnika'ra eltze-ko; andik Bermeo'ra eta euren zeregiñak amaiturik, lengo bidetik biurtuko ziran etxera.

Ez gintzazan gu lenengoak izan "Espino'ra eltzen ezta azkenak. Gu aratu aurretik, alan be, prailletza ga-lanta egoan bertan. Beste asko ba etozan, andik eta emendik. Arek eta onek alkar agurtu eta zoriondu on-doren, lenengo amarretakoa egin bear zala-ta, bakotxak janariz beterik ekazan topin eta ontzi eta tresnak artuaz, konbento aurreko zugazti zabal ederrean banandurik, bakotxak bere lekua artu eta sabelak ixiltzen asi giñean, ia ordu bete.

Bakartade au gaur-egun "Espino'ko Andra Mariaren Lekaretxea", Aita erredentoristak daukie Alkartze eta Otoitz etxe biurturik. Miranda'tik ur egiten da, amar ki-lometrora, Ebro ondolik zear, Gadea aintxiñako errian kokatua. Pankorbo 'tik Bilbao 'rako bidean 625'garren kilometro nazionalean; Burgos'tik 80 kilometro eta Bil-bo'tik bardin, 65 Logroño'tik eta 45 Gasteiz'tik. Egu-raldi eguzkitsua ta alboetako mendietako aixe mee oz-kirriz gozatua. Giro atsegiña, benetan.

Bakar-etxe au orain gogartetxe biurtua. Toki bake-tsu ta egokian, Erredentoristen gazteen nobiziadua da 1879'tik aurrera; inguruko gazteak lekaide izan nai da-benak, ementxe daukie aterpe atsegingarria. Lenago, 1410'tik 1836'rarte beneditarrak bizi izan ziran toki bi-kain onetan. Gadea'tik ur samar, solo zabal artean. Urrin samarreko mendi-erpin jagolez babestuta.

Astegunetan bertan bizi diran lekaide eta gogarte-txeoentzat bereziki izanda be, igande eta jaietan ingu-rukoentzat be ateak zabalik daukiez. Eukaristia ospa-tzen da bertan 9'etan eta 12,30'etan; autortzak entzuten dira, gaixoai lagundu errietan Jaunaren itza ots-egin; au da, parrokia dan ezker, parroki baten egin oi diran zer guztiak beteten dira.

Leku onek zergaitik ete dau "Espino"-ko Andra Mari izena? 1399'an, an inguruetako artzaiñak (gureak araiño eltzen ziran garai aretan, euren artaldeakaz) An-dra bat ikusi eben, Andra Maria, zeruko Ama euren-txat, elorri baten gaiñean. Arrakasta aundia artu eban ikusketa orrek an inguruko etxe eta errietan, eta artzai-ñen artean. XV'garren gizaldiaren lenengoetan, jaso da orain be zutunik daukagun eleiz ederra, gotik egi-kera garbi-garbia, urteetan zear santutegi izana eta gaur be santutegi doguna. Altara nagusiaren goian erdi-erdian dago, ondo be ondo zizelaturiko Andre Maria-ren irudi bikain-bikaiña, "Arantzazu'ko Ama" deri-

txona. Eleiza au, beneditarrak jasotako guztiak lez, egi-
kera bereziko dozu, eder zabal aundia, barne debozi-
ñoa sortzen dauana.

Gosaldu ondoren, emen alkartu gintzazan gu. Ango
arduradunak, gu somatuz bat, barruko argi guztiak
biztu zituan. Guk, Aita Arostegi gure probintziala buru
genduela, alkar agurtu eta ari ta oni (ameriketatik eto-
rriak be ba-ziran) zorionak emon ostean, geure otoitzal-
dia asi genduan. Erri-otoitzen ondoren, gazte batek sei
bat minutuko irakurtaldia egin euskun Gurutzeko Juan
deunaren idatzietatik, gozo-gozoa nunbait. Irakurria
pizkat ausnartu ondoren, erri-otoitzak, kantuak eta Aita
Gurea euskeraz eta erderaz... Orrela amaitu zan gure
iru bat ordu-laureneko gogoeta aldia.

Ordu biak inguruan izango zan bazkaria. Ordu bi-
edo geunkazan bazterrak ikusteko. Nik, beste askok lez,
Santa Gadea'rako bidea artu neban; istoriz gainezka
dago aintxiñako erri au, erdel erri baiño euskal erri
itxura eta doiñuz antz geiago daukan Gadea au. Jato-
rrak dozuz bertako kaleak eta etxeak, amabost-amalau-
garren gizaldiko egikeraz, buztin-errez eta adrilluz egi-
ñak.

Eleizea miretsi gendun, aparteko eraz egiña. Gure
artean lez an ez dabe oraindik ezer aldatu, Kontzilio os-
tean be. Altara nagusia oso bikaiña, urre bereziz mar-
goztua. Santu pilloa (ez dakigu zergaitik) kapilla baten
daukiez danak moltzoan, urte batzuetako autsa gain da-
bela. Lenago kanoniguak egozan emen, eta eguneroko
Ordu-otoitzak alkarrekin osotzen ebezan.

Erri au, esan dodanez, gora aundikoa zan bere den-
poretan. "Santa Gadea de Cid" deitzen dautsoe; Cid
aundiakbe, bada, parte artu eban emen; errian irakur-
ten dira euskal izenak eta itzak; etxeak ez dagoz banaka
euskal errian lez, moltzo estuan baiño, inguruan solo ta
zelai ugari eukita be, eder jakon antxiña-antxiñatik, al-
karren ondo-ondoan bizi izatea. Erritik lau pausora, er-
mita bat daukazu, Santa Gadea'ri eskiña, eta antza da-
nez emendik zear Konposlela'ra joiazan erromesak ja-
sotakoa: Naparroako Eunatekoak eta onek ba dabe ki-
detasunik.

Monastegira biurturik, bazkaria. Ortarako eleiz,
frontoi eta komentu ostean, zugaztiaren albotxoan, mai
zabal eta jarleku ugariz ornidua daukie prailleak, ara

doian jenteak aukera izan daian, ondo be ondo gertatu-
rik. Gazte-talde bizkor askok dabe ara joera, eta jakiña,
bear olako aukerak: mai zabal luzeak, pixa-tokiak
aterpe ta guzti, azkenean teatruak egiteko lekua be bai.
Eta egurastu naiz aizea artzeko arboladi kilometro erdi-
koa. Guk emen bazkaldu gendun, gauzea umore on-
onez gozatuta.

Bakotxak ekarri ebanetik barruak ondo aserik, ari ta
oni goizean lez maitekiro agur esanik, ango biztanle eta
lekaideai be bardin, guztiok, kantu ta agur artean, etxe-
rako bidea artu genduan. Guk, Larrako irurok, Ordu-
ña'rantza. Beiñola Espaiña'ko erregeak. Gernika'ra zin-
egitera etozanean ekarren bidea guk be egin gura izan
genduan. Eta iparrerantza arturik, laster giñean Ebro
ertzean, ots, Puente-Larra'n; ibai gaineko zubia igaro
eta bertan zerbait ezkertera egiñaz, Espejo eta olako
arabar erritxoak atzera itxirik, emen gu laster Orduña
gainean.

Aurrez-aurre dogu Bizkaia. Emen iru jobide dauka-
guz. Eskumatik jo ezkerre berton gaurko Orduña'ko al-
datza, lenago etzan emen biderik. Euki ementxe dau-
kagu, eskumaratxoago. Ikuspegi eder bat, ur-saltu izu-
garria, ikustea merezi dauana: ementxe dau bere so-
rrera Nerbion ibaiak. Asko joan oi dira ona eguna emo-
ten.

Erdi an daukagu, Orduña'ra begira, gane-ganean,
Txarlazo deritxon lekua, Orduña'ko zaindaria dan An-
dra Maria'ren irudi galant bikaiñagaz; egunez zoragarri
eta gabaz argiz ñirñirka. Goialdetik bide aukerakoa
daukazu gaur bertaraiño nai oiñez ñai kotxez joateko.

Ezkerrerago dago beste elbide bat, Araba aldetik eta
Orduña'tik bertatik. Ni ortik ibillia naz iru bider beini-
kein, Santutegiko monjai gogo-iñarkunak emokeran as-
tia izaten neban andik gora Txarlazo'ra igoteko. Berta-
tik gora, zugatz-arte bide atsegiña; goi-goian aitz aundi
bategaz topo dagizu, baiña karaitz ori erdi-erditik eba-
gita dago. Pasu onek badauka bere izen berezia, eta nik
beti esan dot auxe zala Erregeak Bizkaia'n sartzeko
igaro bear eben aitz-arte.

Gu geroago ebagitako aldatz-bidetik jatsi gintzazan,
eta ez txarto. Gaberako Larra'ko geure komentuan gi-
ñan besteakaz batera apari-izkia egiten.

AITA ONAINDIA